

Конституційно-правові аспекти введення двопалатного парламенту в Україні

А.Й. Француз

Герой України,
заслужений юрист України,
лауреат премії Ярослава
Мудрого, доктор
юридичних наук,
завідувач кафедри
цивільно-правових
дисциплін,
ВНЗ «Університет
економіки та права
«КРОК»

С.Б. Сулицький

магістрант юридичного
факультету,
ВНЗ «Університет
економіки та права
«КРОК»

У роботі досліджено особливості інституту двопалатного парламенту, проаналізовано його переваги та недоліки, перспективи впровадження в Україні.

В роботі досліджені особливості інституту двопалатного парламенту, проаналізовані його переваги та недоліки, перспективи введення в Україну.

Article studies the peculiarities of bicameral parliament; its advantages and disadvantages, prospects of implementation in Ukraine are analyzed.

Ключові слова: парламент, бікамералізм, двопалатність, вибори, верхня палата, палата представників, сенат, палата регіонів.

Постановка проблеми

Відповідно до Конституції України [1], громадяни є носієм суверенітету і джерелом влади в Україні, що здійснюють управління країною на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування. Ураховуючи необхідність подальшої розбудови демократичної та соціально-правової держави, еволюційного розвитку України шляхом надбання кращого міжнародного досвіду правових механізмів регулювання конституційних відносин, очевидним є використання здобутків теоретичного та практичного класичного європейського конституціоналізму.

Серед науковців і правознавців існують різні погляди з цього питання. Наявний ряд як позитивних, так і негативних оцінок правничої спільноти стосовно інституту двопалатного парламенту.

Цю статтю присвячено дослідженню теоретично-правової природи двопалатності та можливості її імплементації в сучасний український парламентаризм.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

З часу здобуття незалежності різні громадські та політичні діячі висловлювали свої як позитивні, так і негативні оцінки бікамеральній структурі законодавчого органу країни. Юридична література також має різні погляди. Бікамералізму в Україні присвятили свої дослідження О. Фрицький, В. Ріяка, О. Волошук, О. Крисенко, Д. Воробйова, М. Росенко, В. Веремко та інші. Такі історичні постаті як Ш. Монтеск'є, А. Гамільтон та Дж. Медісон також досліджували питання бікамеральних парламентів.

Як зазначає О. Волошук, до основних завдань двопалатного парламенту відносяться: забезпечення політичної стабільності; створення механізмів стримувань і противаг у системі державної влади; захист прав регіонів; покращення якості законотворчого процесу; політичний арбітраж; утвердження верховенства права та демократії [2].

Дослідник М. Росенко вказує на логіч-

ний зв'язок парламентаризму з принципами верховенства права та демократизму, гарантуванням конституційних прав людини та формуванням державних механізмів реалізації потреб суспільства, розглядає бікамеральну структуру парламенту як один із шляхів виходу з політичної кризи в країні [3].

У своїх публікаціях Ш. Монтеск'є вказує, що двопалатність є ефективним засобом стримування амбіцій як виконавчої, так і законодавчої влади [4].

Четвертий президент Джеймс Медісон і перший міністр США Олександр Гамільтон в своїй праці «Федераліст» визнавали двопалатну структуру парламенту своєрідним захисником держави від забуття її керівниками своїх зобов'язань перед виборцями, прийняття можновладцями крамольних і згубних рішень, механізмом гарантування наступності в роботі парламенту [5, с. 51].

Двопалатність парламенту О. Волошук і М. Томенко розглядають як данину монархічним традиціям (Велика Британія, Португалія, Франція) або ж наслідок федеративного устрою (США, ФРН, Австрія, Канада), а його наявність, на думку вчених, не свідчить про реальну демократичну організацію суспільства. Іноді дослідники заявляють, що бікамералізм взагалі шкідливий для розвитку демократичного суспільства та небезпечний для збереження цілісності країни [2].

Натомість М. Росенко вважає, що «двопалатний парламент більш демократичний, ніж однопалатний...» [3]

Вищезазначені твердження говорять про наявність доволі суперечливих поглядів науковців, які варто детальніше дослідити та зробити відповідні висновки.

Не вирішені раніше частини загальної проблеми

Однією зі складових теорії парламентаризму є проблема структурної організації парламентів, зокрема питання щодо визначення оптимальної кількості палат. Українськими та зарубіжними вченими наводиться низка аргументів і контраргу-

ментів у різних правових площинах стосовно переваг чи недоліків двопалатного парламенту.

Розповсюдженою теорією класифікації взаємозв'язку форми держави та застосування бікамеральної моделі організації парламенту є встановлення зв'язку між формою організації парламенту та формою державного устрою. Правовий аналіз зв'язку бікамеральної структурної організації парламенту з федеративним або унітарним державними устроями пропонується розглянути у двох площинах: зарубіжній і вітчизняній практиках парламентаризму.

Формулювання цілей статті

Метою цього дослідження є відповідь на запитання про перспективність чи неперспективність введення бікамералізму в Україні. Для досягнення вищезазначеної мети поставлено відповідні цілі. Так, необхідно дослідити ключові особливості однопарламентних і двопарламентних правових систем, оцінити їх переваги чи недоліки, міжнародний і вітчизняний правовий досвід з питань імплементації двопалатного парламенту.

Виклад основного матеріалу дослідження

Парламент і парламентаризм. Єдиним органом законодавчої влади в Україні є Верховна Рада України (ч. 1 ст. 75 Конституції України). Як зазначає О.Ф. Фрицький, здійснення законодавчої влади в Україні (як і більшості демократичних країн) доручається представницьким органам, вибраним згідно з конституцією. Такі органи називають легіслатурами або законодавчими зборами, що є політичними інститутами, влада яких визначається тим, що їх учасники є представниками суспільства [6, с. 258]. Отже, парламентом є виборний колегіальний орган країни, наділений законотворчими, контрольними та фінансовими повноваженнями, існування якого пов'язане з демократією.

Розглядаючи поняття парламентаризму в широкому розумінні серед тверджень правознавців [7, с. 133], можна виокремити такі його ознаки:

- системність формування та діяльності парламенту як верховного представницького органу держави;

- існування демократичного режиму в суспільстві;

- нормальне співіснування парламенту та політичного режиму шляхом реалізації політико-державних відносин та інститутів.

Характерною особливістю парламентаризму є принцип поділу влади на законодавчу, виконавчу та судову. Таким чином парламент можна розглядати в якості показника стану розвитку демократії в суспільстві. Система парламентаризму не може існувати в тих країнах, де відсутня демократія, де існування парламенту зводиться лише до формальної його ролі без виконання покладених на нього функцій.

Найменування парламенту. За кордоном законодавчі представницькі органи держави називаються по-різному:

- Конгрес (США) чи Генеральний конгрес (Мексиканські Сполучені Штати);

- Генеральні кортеси (Іспанія);

- Парламент (Індія, Італія, Франція, Японія);

- Збори (Федеральні збори Російської Федерації, Федеральні збори Австрії,...);

- Асамблея (Асамблея республіки в Португалії, Національна асамблея народної влади на Кубі);

- Скупщина (Союзна Республіка Югославія);

- Ригсдаг (Швеція) [7, с. 134].

Структурно вищі представницькі органи (парламенти) можна поділити на однопалатні (унікамеральні) та двопалатні (бікамеральні).

Нижня палата двопалатного парламенту має різні назви, серед яких Палата депутатів (Італія, Мексика), Палата представників (Австралійський Союз, США, Японія та ін.), Національна рада (Австрія), Народна палата (Індія), Державна Дума (Російська Федерація), Сейм (Польща), Віче республік (Союзна Республіка Югославія), Палата громад (Велика Британія, Канада), Національні збори (Франція) [7, с. 134].

Серед поширених назв верхньої палати парламенту – Палата сенаторів (Мексика); Сенат (Бразилія, Аргентина, Іспанія, Італія, Польща, Румунія, Франція та ін.); Палата радників (Японія); Рада штатів (Індія); Федеральна рада (Австрія); Палата лордів (Велика Британія); Віче громадян (Союзна Республіка Югославія); Рада Федерації (Російська Федерація) [7, с. 135].

Формування палат в однопалатних парламентах і нижніх палатах двопалатних парламентів відбувається за допомогою прямих виборів. Так, відповідно до ст. 76 Основного закону України, шляхом таємного голосування строком на п'ять років обираються чотириста п'ятдесят народних депутатів України [1].

Механізм здійснення українських парламентських виборів регулюється Законом України «Про вибори народних депутатів України», за яким вибори депутатів здійснюються за пропорційно-мажоритарною (змішаною) системою: 1) 225 депутатів, обрані за пропорційною системою у загальнодержавному багатомандатному виборчому окрузі за виборчими списками кандидатів у депутати від політичних партій; 2) 225 депутатів, обрані за мажоритарною системою відносною більшості в одномандатних виборчих округах [8].

Шляхом прямого голосування обираються Сенати в Румунії, США, Польщі, Бразилії, а також Палата радників у Японії. Сенат Польщі (у складі 100 осіб) обирається по воєводствах. Кожне із 47 воєводств обирає по два, а два найбільших за кількістю населення воєводства – по три сенатори; Сенат США обирається населенням від кожного штату по два сенатори.

Іноді верхня палата формується шляхом призначення главою держави всього чи частини від складу палати. Спадкування також є одним зі способів формування верхньої палати. У Канаді сенатори призначаються генерал-губернатором, а в Йорданії – королем.

Склад верхньої палати загалом обирається одночасно, а поновлюється по частинах. Так, Сенат США і Рада штатів Індії

переобираються кожних два роки на одну третину; Сенат Франції – кожних три роки на одну третину; Палата радників Японії – на половину кожних три роки [7, с. 137]. Цим зберігається принцип наступності в діяльності палати.

В однопалатному парламенті термін повноважень становить чотири чи п'ять років. У деяких двопалатних парламентах строк функціонування нижньої та верхньої палат різний або збігається (Італія, Іспанія, Польща) [7, с. 137].

Інститут дострокового розпуску парламенту відсутній у США, Мексиканських Сполучених Штатах, КНР, Республіці Куба; не можуть бути припинені достроково й повноваження Національної ради Швейцарії (її дострокові вибори можливі тільки при змінах федеральної конституції, прийнятих загальнонаціональним референдумом) [7, с. 138].

Підстави для розпуску парламенту присутні в конституційних актах різних країн. Так, в Австрії парламенту надано право саморозпуску до закінчення строку повноважень. У Швеції Ригсдаг розпускається главою держави, якщо він чотири рази відхилив пропозицію голови Ригсдагу про обрання прем'єр-міністра. Підставою для розпуску королем Генеральних кортесів Іспанії є відсутність довіри Конгресу до всіх кандидатів на посаду голови уряду протягом двох місяців після першого головування [7, с. 139].

У Німеччині глава держави має право розпуску Бундестагу, якщо останній не обрав федерального канцлера. Повноваження Верховної Ради України можуть бути припинені достроково Президентом у разі, якщо протягом тридцяти днів однієї чергової сесії пленарні засідання не розпочинаються [1].

Законодавчі повноваження парламенту відрізняються в кожній країні залежно від форми правління, політико-територіального устрою і традицій.

Прийняття законів будь-якого парламенту починається з реалізації законодавчої ініціативи, яка у федеративних державах належить:

- вищим законодавчим органам суб'єктів федерації (Німеччина, Мексика, Австрія);

- вищим органам влади автономних областей, як, наприклад, в Італії чи Фінляндії;

- Конституційному Суду в Російській Федерації;

- Верховному Суду, Генеральній прокуратурі в КНР, на Кубі та деяких країнах Латинської Америки;

- Центральній військовій раді в КНР, на Кубі;

- Центральному комітету профцентру трудящих Куби та національним керівним органам громадських організацій з питань їх компетенції.

Існує також інститут народної ініціативи в деяких країнах [7, с. 144].

Верховна Рада України згідно зі ст. 85 конституції наділена низкою повноважень, серед яких внесення змін до Конституції України, призначення референдуму, прийняття законів, затвердження і контроль за виконанням Державного бюджету України, усунення президента з поста в порядку імпічменту тощо.

Бікамеральну структуру парламенту в правовому середовищі нерідко вважають механізмом інституційного компромісу різних соціальних верств або територіальних одиниць на шляху до встановлення їх легітимності. Необхідність в оновленні існуючого парламентського порядку виникла в тому разі, коли колишні суверенні держави або правлячі кола втрачали свої позиції у зв'язку з інтеграцією в новий політичний порядок. Так, верхня (друга) палата була створена у Великій Британії та Ірландії як інструмент реалізації класового представництва, у США та Швейцарії – представництва територіальних громад федеральних штатів.

Підходячи до питання вибору унікальної чи бікамеральної структури парламенту в тих чи інших державах, варто зазначити, що в теорії права існують різні думки, але головним аргументом на користь вибору залишається рівень демократичності та ефективності прийняття

рішень і ступінь впливу загального кола виборців на владу.

У свою чергу бікамералізм на законодавчому рівні є доволі популярним способом організації національних парламентів. Так, за статистичними даними Міжпарламентського союзу за 2010 р. було нараховано 178 демократичних країн, серед яких 63 мали двопалатні парламенти. Отже, понад третина парламентських демократій використовувала бікамеральні системи парламентів.

Більшість двопалатних парламентів діють у країнах із федеративним устроєм. Це пов'язано з необхідністю існування механізму узгодження дуалістичного устрою держави шляхом представництва загальнонаціональних інтересів та інтересів штатів і регіонів. Крім того, у федераціях практикується двопалатність і в субнаціональних правових порядках (наприклад, 49 штатів США, окрім Небраски; 5 індійських штатів із 25; 9 аргентинських провінцій із 24; 5 австралійських штатів). Навіть такі унітарні країни, як Польща та Велика Британія мають працюючі дві палати. За загальними підрахунками близько 75% населення планети проживає в країнах з бікамеральними парламентами [9, с. 41; 10, с. 45].

Відомо, що протягом останньої трети ХХ ст. кількість других палат у країнах зросла із 45 до 63. Нині їх налічується 66. На різних етапах переходу від унікамералізму до бікамералізму перебувають понад десять країн. Двопалатні парламенти існують майже в усіх країнах зі значною територією. З 87 однопалатних країн 62 (а це понад 70%) відносяться до країн тре-

тього світу, які здобули незалежність у 60-ті роки ХХ століття.

Із держав з населенням не менше 50 млн осіб однопалатні парламенти мають тільки Індонезія, Південна Корея, Китай і Туреччина. Серед країн СНД п'ять країн мають двопалатні парламенти, із яких чотири – унітарні держави (Білорусь, Казахстан, Таджикистан, Узбекистан), одна – федеративна (Російська Федерація) [11, с. 130].

Загалом співвідношення однопалатних і двопалатних парламентів співпадає зі співвідношенням унітарних і федеративних форм державного устрою. У наведеній нижче таблиці можна побачити чітку тенденцію «федералізм – бікамералізм».

Таблиця 1

Структура парламентів

Структура законодавчої влади	Унітарні	Федеративні	Усього
Унікамеральні	111	1	112
Бікамеральні	47	19	66
Усього	158	20	178

Джерело: Шаповаленко М.В. Світовий досвід бікамералізму та перспективи його запровадження в Україні [11, с. 32]

Певною мірою розмір верхньої палати залежить від кількості населення та території держави. Велика за територією та населенням країна вірогідно матиме потребу сформувати другу палату парламенту, що й підтверджується нижченаведеною таблицею.

У зв'язку з тим, що палати парламенту мають різний склад, різні за розміром

Таблиця 2

Розміри других палат стосовно до чисельності населення

Чисельність	Мінімальний	Максимальний	Середній
понад 100 млн.	81	252	157
10-99 млн.	24	1191	161
1-9 млн.	15	70	42
менше 1 млн.	8	34	18

Джерело: Шаповаленко М. В. Світовий досвід бікамералізму та перспективи його запровадження в Україні [11, с. 32]

і правилами формування, функціональні характеристики палат не збігаються. Однак, як правило, типовим є незначний розмір верхньої палати та триваліший термін перебування на посаді її членів, ніж членів нижньої палати [11, с. 32].

Історія українського пострадянського парламентаризму налічує декілька основних спроб введення бікамералізму: у 1991, 1996, 2000, 2003 і 2009 роках.

За часів правління Л. Кравчука було створено сім різних варіантів майбутньої конституції. Так, 24 жовтня 1990 р. відповідно до постанови ВР УРСР «Про Комісію по розробці нової Конституції Української РСР» була утворена Тимчасова комісія українського парламенту. Після проголошення незалежності України ця комісія стала називатися «Комісія по розробці нової Конституції України», але більш відома як Конституційна комісія Верховної Ради України (далі – «комісія»).

Робочою групою було вивчено закордонний досвід конституціоналізму та підготовлено Концепцію нової Конституції України. Вона кілька разів обговорювалася в парламенті, була схвалена ним 19 червня 1991 р., обнародувана в пресі, а потім винесена в 1992 р. на всенародне обговорення. Було внесено близько 50 тис. поправок, а згодом наприкінці 1993 р. у зв'язку з достроковими виборами в парламент робота з розроблення проекту конституції припинилася, оскільки комісію було розформовано. Орган законодавчої влади вважали доцільним назвати «Національні збори» з двома палатами, які б обиралися на однаковий строк.

У 1995-1996 рр. тодішній Президент України Леонід Кучма повернувся до ідеї двопалатного парламенту: парламент повинен був складатися з Сенату та Палати представників. Сенаторів обирали б за мажоритарною системою в 27 виборчих округах – від кожного регіону по два представники. За партійними списками вибирали б 200 осіб Палати представників. У травні 1996 р. народні депутати при голосуванні за проект нової конституції відмовилися від цієї ідеї. Однак 26 червня Л.

Кучма видав указ №467 «Про проведення всеукраїнського референдуму з питання прийняття нової Конституції України». Нарешті 28 червня Верховна Рада України ухвалила нову конституцію з однопалатним парламентом, проте з розширеними повноваженнями глави держави. Проте вже 1 липня було скасовано вищезазначений указ президента [12].

У 2000 р. Л. Кучма видав указ «Про проголошення всеукраїнського референдуму за народною ініціативою». На референдум було винесено питання про недовіру тодішньому парламенту, право глави країни на розпуск парламенту, обмеження депутатської недоторканності, скорочення кількості депутатів до 300 осіб, а також про необхідність формування двопалатного парламенту. З усіх поставлених запитань президента підтримали в середньому 80% громадян із 30 млн. голосуючих. Леонід Кучма за підсумками референдуму 29 травня 2000 р. видав указ №727 «Про створення комісії з підготовки змін до Конституції України», але ідея двопалатності не знайшла своїх прихильників у парламенті, у результаті чого депутатська більшість за внесення змін до конституції не була сформована.

У 2003 р. Л. Кучма подав парламенту на розгляд проект змін до конституції. Пропонувалося формування парламенту з двох палат: Палати регіонів і Державних зборів. Останні повинні були складатися з 300 депутатів, які обиралися б на пропорційній основі. Палата регіонів повинна була складатися з обранців у складі трьох представників від АРК, областей, Києва та Севастополя. Державні збори створювали парламентську більшість. Палати регіонів засідали в окремих приміщеннях, проводили роздільні та спільні засідання. На спільному засіданні приймалися б рішення про затвердження програми діяльності уряду.

Відповідно до законопроекту, Державні збори повинні були приймати закони. Їх підписував голова зборів і передавав на затвердження Палаті регіонів, яка могла їх схвалити чи повернути на доопрацювання

із зауваженнями. Збори могли двома третинами від складу подолати вето Палати регіонів. У такому разі документ передавався на підпис президенту, який також міг би застосувати вето, після чого все починалося б спочатку: або враховуються зауваження гаранта, або необхідні дві третини голосів обох палат. Крім того, Державні збори призначали б (за поданням президента) прем'єр-міністра і міністрів. Палата регіонів у свою чергу призначала б та звільняла голову та членів Рахункової палати, за поданням президента – голову НБУ, давала б згоду на призначення президентом генерального прокурора [12].

Президент Ющенко у 2009 р. бачив парламент із тією ж кількістю депутатів і в тих самих пропорціях, що і його попередник. Однак назвав його Національними зборами. Палати називалися Палатою депутатів і Сенатом. Триста парламентаріїв Палати депутатів обираються на чотири роки. Повноваження сенаторів тривають шість років. Щодва роки відбувається ротація третини сенаторів: по одному з кожного регіону. Правовий статус Сенату розширився. Поряд із затвердженням прийнятих нижньою палатою законів, він здійснював значні кадрові повноваження. Так, верхня палата призначала за поданням президента генерального прокурора, очільників Служби безпеки України, Національного бюро розслідувань, Служби зовнішньої розвідки, низки інших державних органів, що здійснюють досудове слідство. Також призначалися керівники Антимонопольного комітету України, Національного банку України, Центральної виборчої комісії, чверть складу Вищої ради юстиції. До інших повноважень Сенату відносилися дострокове призначення

виборів місцевих органів влади та надання згоди на затримання суддів. При тому, що Сенат за законопроектом розпустити не можна було, у разі розпуску нижньої палати парламенту Сенат міг самостійно приймати бюджет [12].

Висновки

Коротко окресливши науково-теоретичні аспекти двопалатних парламентів у світі, дослідивши публікації науковців, а також спираючись на сучасний український досвід спроб введення бікамерального парламенту, можна дійти наступних висновків.

Світовий конституційний досвід підтверджує, що виправданість створення другої палати парламенту лежить у специфіці її повноважень або відмінній від першої палати ролі. Ключове значення мають правила виборів другої палати, які не повинні бути звужені та наближені до правил виборів першої палати, оскільки це призводить до можливості втрати другою палатою демократичного представництва, а отже, – зниження її легітимності. У свою чергу відмінність у процедурі прийняття рішень палат є запорукою збереження парламенту від суто декоративної ролі верхньої палати.

Беручи до уваги вищевказане, для однозначної відповіді на питання необхідності введення в Україні двопалатного парламенту вбачається необхідність у проведенні змістовного порівняльного аналізу міжнародної практики бікамералізму в провідних демократичних країнах. А отже, є необхідність проведення окремого розширеного дослідження. Пропонується провести порівняльний аналіз двопалатних парламентів країн Європейського Союзу.

Література

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України від 23 липня 1996 р. – 1996. – № 30. – С. 141.
2. *Волощук О.* Бікамералізм як основа демократичного розвитку сучасної держави / О. Волощук // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://electioninfo.org.ua/?i=992>.
3. *Росенко М.* Бікамералізм : переваги та недоліки. Перспективи його впровадження в Україні / М. Росенко // Збірник наукових праць. – С. 60-69.
4. *Монтеск'є Ш.* О духе законов / Ш. Монтеск'є // Избранные произведения. – М. : Госполитиздат, 1955. – 799 с.

5. Федералист. Политические эссе Александра Гамильтона, Джеймса Мэдисона и Джона Джея. – М. : Издательская группа «Прогресс», 1994. – 592 с.

6. *Фрицький О.Ф.* Конституційне право України : Підручник / О.Ф. Фрицький. – 3-є вид., перероб. і доп. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 512 с. – Бібліогр. : С. 502-503.

7. Конституційне право зарубіжних країн : Навч. посібник / [М. С. Горшеньова, К. О. Закоморна, В. О. Ріяка та ін.]; за заг. ред. В. О. Ріяки. – [2-е вид., допов. і перероб.] – К. : Юрінком Інтер, 2007. – 544 с.

8. Закон України «Про вибори народних депутатів України» від 17 листопада 2011 р. // Відомості Верховної Ради України від 16 травня 2012 р. – 2012. – № 10-11. – С. 73.

9. *Ерохов С. В.* Европейский парламент : эволюция правового статуса и компетенция: дисс... канд. юрид. наук: 12.00.02 / С. В. Ерохов. – М., 2004. – 155 с.

10. Європейський Союз на сучасному етапі : структурні зміни та стратегія розвитку / В. В. Копійка, Т. І. Шинкаренко, М. А. Миронова. – К. : Знання, 2010. – 94 с.

11. *Шаповаленко М. В.* Світовий досвід бікамералізму та перспективи його запровадження в Україні / М. В. Шаповаленко. – Харків : Видавництво ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 1964. – N810 : Серія : Питання політології. Вип.12. – 2008. – С. 14-19.

12. *Веремко В.* Ті самі граблі : яким хотіли бачити двопалатний парламент Кучма і Ющенко / В. Веремко // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kontrakty.ua/article/61173>